

Mellomkirkelig råds engasjement i Israel og Palestina

Av Berit Hagen Agøy, generalsekretær i Mellomkirkelig råd for Den norske kirke

Muren som snirkler seg rundt på Vestbredden lager fysiske barrierer mellom mennesker – men den skaper også mentale oppfatninger av ‘oss’ og ‘dem’. Det skapes frykt for ‘den andre’. Forestillinger om at det er farlig å leve sammen som naboer og medmennesker lager sår i sjelen til både palestinere og israelere, arr det vil ta generasjoner å lege.

Muren begrunnes i sikkerhetshensyn. Terrorister og selvmordsbombere må holdes unna for å skape trygghet for innbyggerne, hevdes det. Israel har naturligvis ikke bare en legitim rett, men også en plikt til å sørge for sine borgeres sikkerhet. Hvorvidt sikkerhetsgjerdet faktisk har hindret terror, er omstridt, men jeg skal la det perspektivet ligge her.

Muren er blitt symbol på et sinnrikt system av restriksjoner på palestinernes bevegelsesfrihet. Også israelske bosetninger er omgitt av gjerder og bundet sammen av veier som kun israelere kan benytte. Vestbredden og Øst-Jerusalem er nå blitt et lappeteppe av områder hvor du må ha de riktige identifikasjonspapirene for å oppholde deg og å krysse grensene. Dette merker vi som reiser med et norsk pass lite til, vi kan bevege oss relativt fritt og raskt. Men for palestinere består hverdagen av tålmodighetsprøver og ydmykkelser, og heller ikke israelske borgere kan reise fritt mellom palestinske og israelske områder.

Muren hindrer folks tilgang til jord og næringsvirksomhet, flere steder er den bygd inne på palestinsk land. Restriksjoner på bevegelsesfriheten splitter familier og venner, ydmyker barn og fratår vanlige mennesker verdighet og kontroll over egen hverdag og eget liv. Konkret gir dette seg utslag i at en ikke fritt kan besøke nære slektninger og venner, en vet aldri om det tar ti minutter eller to timer å komme til og fra jobb, avtaler må hele tiden gjøres om. Organisasjons- og menighetsliv hemmes fordi medlemmene har problemer med å møtes. Samarbeid mellom palestinere og israelere på tvers av religiøse og nasjonale skiller undergraves, ved at det ofte ikke er fysisk mulig å møtes. Slik bidrar restriksjonene til en israelsk ‘splitt og hersk-politikk’ som svekker fredelig palestinsk motstandskamp og fredsarbeid. Vi kan vanskelig forestille oss hvordan det er å leve i konstant frykt for at familiemedlemmer mister retten til å bo sammen. For eksempel mister palestinere retten til å bo i Øst-Jerusalem om de er ute av byen i fire år – noe mange ungdommer må på grunn av utdanning. Bosetningene spiser seg inn på palestinsk land, og mange opplever at hus som har tilhørt familien i generasjoner plutselig en dag vales ned for å gi plass til israelske nybygg.

Å bygge trygghet – slik muren er ment å gjøre – ved å holde mennesker fysisk adskilt ut fra en grunnleggende frykt for hverandre, gnager i stykker alles menneskeverd. Når *Kirkeuka for fred i Palestina og Israel* i år retter fokus mot muren, er det fordi den illustrerer så godt hvordan hverdagslivet er under okkupasjonen. Som kirker kan vi ikke tie når vi ser medmenneskers verdighet og relasjonene mellom mennesker bli ødelagt.

Mellomkirkelig råds engasjement i Israel og Palestina¹

I 2008 ble Den norske kirkes forhold til Midtøsten drøftet av Kirkemøtet,² og det ble understreket at

Kyrkjemøtet erkjenner at Den norske kyrkja som del av Jesu Kristi kyrkje på jord, er knytt saman med kyrkjene i Midtausten. Difor har vi ansvar for kvarandre. Kyrkjemøtet er sterkt uroa for dei kritiske levekåra til dei kristne i Midtausten. (...) Det er vesentleg å halde fast på det grunnleggjande menneskeverdet for alle i Midtausten

I 2014 drøftet Kirkemøtet menneskerettighetene, og det var bred enighet om viktigheten av dem både som rettesnor og verktøy i kirkens arbeid.³

Gud har skapt alle mennesker i sitt bilde, og menneskets iboende verdighet ligger til grunn for den radikale likeverdstanden i kristendommen. Kirkens engasjement for de universelle menneskerettighetene har derfor troen på Gud som skaper som fundament. Men også troen på Jesus Kristus som viser Guds omsorg for hele det menneskelige livet og kirkens kall og oppgave, som innebærer å ta et oppgjør med undertrykkelse, ulikhet og urett, begrunner kirkens menneskerettighetsarbeid.

Kirkemøtet vedtok ti prioriteringer som skal legges til grunn for kirkens engasjement, hvorav de følgende er særlig relevante i forhold til Israel og Palestina:

- *Der kristen tro brukes for å legitimere menneskerettighetsbrudd, eller der kirken selv står ansvarlig for overgrep*
- *Henvendelser fra økumeniske organisasjoner som Den norske kirke er medlem av, samt henvendelser fra andre kristne kirker og organisasjoner*
- *Religionsfrihet*
- *Særlig omfangsrike, grove og sammensatte menneskerettighetsbrudd*
- *Mulighet for gjennomslag*

Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (MKR) har et sterkt engasjement for Israel og Palestina, og vi blir i blant spurt om hvorfor vi engasjerer oss så mye i denne konflikten, når det finnes verre menneskerettighetsbrudd og nød andre steder i verden. Det er et betimelig spørsmål, og svaret finnes i de overnevnte føringene fra Kirkemøtet.

Vår kristne tro binder oss sammen med trossøsken i Midtøsten, området hvor kirka ble grunnlagt. I dag er situasjonen kritisk for de kristne mange steder i Midtøsten, og også i Palestina og Israel lever kristne under svært krevende forhold. De trenger vår støtte og solidaritet. Mange av Den norske kirkes medlemmer fortolker Israel/Palestina-konflikten teologisk og har et sterkt tros- og bibelskbasert engasjement. Dette gjelder både dem som uforbeholdent støtter Israel og dem som solidariserer seg mest med palestinerne. Den norske kirke har nære samarbeidspartnere i området og gjennom vårt medlemskap i Det lutherske verdensforbund og Kirkenes verdensråd blir vi stadig utfordret til solidaritet og engasjement ikke bare for de kristnes situasjon i Israel og Palestina, men

¹ Denne artikkelen bygger i hovedsak på Mellomkirkelig råds posisjonsdokument for arbeidet i Midtøsten, vedtatt av Mellomkirkelig råd i møte 27.-28. november 2014: *Mellomkirkelig råd for Den norske kirkes arbeid i Midtøsten - Posisjonsnotat 2015-2017.*

² KM 9/08, *Kyrkjene i Midtausten og vårt ansvar.*

³ KM 09/14, *Den norske kirke og menneskerettighetene.*

Som bakgrunnsdokument for saken utarbeidet Mellomkirkelig råd utredningen *Sett undertrykte fri! – Den norske kirkes engasjement for menneskerettighetene.*

også for jøder og muslimer. Gjennom dette økumeniske fellesskapet har vi også mulighet til å bidra konkret. Dette er en viktig grunn til at MKR prioriterer området. I andre deler av verden, hvor forholdene er like ille eller verre, har ikke Den norske kirke samme kontaktnett eller mulighet til å bidra konstruktivt.

Teologi i Det hellige land

Bibelen, vår jødiske arv og kristen teologi trekkes, som nevnt, inn i konfliktene i «Det hellige land». Hellige skrifter brukes både som motivasjon til fredsbyggende arbeid og til å legitimere undertrykkelse. Som troende har vi et ansvar for å tydeliggjøre Bibelens fredsbudskap og holde fram det kristne menneskesynet – også i aktuelle politiske konflikter. Samtidig må vi si ifra om misbruk av Bibelen i den hensikt å oppnå politisk gevinst for en gruppe. Dette blir særlig alvorlig når Skriften blir brukt for å legitimere krenkelse av andres rettigheter.

MKR ønsker å bevisstgjøre og ansvarliggjøre Den norske kirkes medlemmer med hensyn til hvorledes vi formidler vår kristne tro og fortolker Den hellige skrift i forhold til konflikten mellom Israel og palestinere. MKR vil ta et oppgjør med teologi som forkynner en frelseslære om endetiden som går ut på at jødene må tilbake til Jerusalem for så å frelses. MKR vil også tale imot de som bruker Guds ord slik at de i realiteten forsvarer Israels okkupasjon av Palestina og legitimerer Israels menneskerettighetsbrudd.

Vi har som kirke et særlig ansvar for å tale sant om hva som skjer og å stå opp mot urett. Dette gjør vi ved å stå i et tett samarbeid med våre trossøsken i Israel og Palestina, ved å gi støtte til vitnesbyrd om fred og forsoning og gjennom refleksjon rundt det Bibelens ord forteller oss om situasjonen i dag.⁴

Mange kristne har et spesielt nært forhold til Israel og jødene. Som kirke må vi gjøre bot for diskriminering og forfølgelse av det jødiske folk opp gjennom historien, og vi har et særlig ansvar for å reflektere over den urett vi har deltatt i. Økende antisemittisme i Europa er sterkt bekymringsfullt, og MKR arbeider for å motvirke disse strømningene. Selv om det jødiske folk ikke er det samme som Israel, vil det i norsk offentlighet, og spesielt i antisemittiske ytringer, forekomme en sammenblanding. MKR vil også stimulere til refleksjoner om hvorvidt forkynnelsen i våre menigheter kan bidra til jødehat og antisemittisme gjennom å ikke være bevisst nok den antijødiske arv kirken er bærer av. Det påligger prester et særlig ansvar når de forkynner ut fra nytestamentlige tekster som kan leses som negativ karakterisering av jøder generelt. MKRs trosopplæringsmaterieell - *Sier vi!*⁵ håper vi vil bidra til å motvirke antisemittisme blant konfirmanter og annen ungdom i menighetene.

De messianske jødene befinner seg i en spesiell og utfordrende situasjon og kan oppleve å ha en delt tilhørighet og lojalitet mellom sine kristne trossøsken i de historiske kirkene og sine jødiske medborgere i staten Israel. MKR vil uttrykke solidaritet med og støtte til de messianske jødene og søke å finne måter vi kan få et nærmere samarbeid på. Den norske Israelsmisjon er med i

⁴ Se *Sannhetens øyeblikk: Israel, Palestina og Den norske kirke* (2013) redigert av Leirvik, Fretheim og Fagerli for mer utfyllende informasjon om Den norske kirke og Israel/Palestina-konflikten. Boken ble til i forlengelsen av en konsultasjon om det palestinske *Kairos-dokumentet* holdt av MKRs Komite for internasjonale spørsmål og Teologisk nemd.

⁵ *Sier vi – Ressursmaterieell om antisemittisme, islamofobi og antisiganisme til bruk i Den norske kirke*, utgitt av Mellomkirkelig råd, 2013

Samarbeidet Menighet og Misjon og spiller en nøkkelrolle i Den norske kirkes samarbeid med messianske jøder.

Israel/Palestina-konflikten

MKR er et kirkelig organ og det er ikke vår oppgave å ha oppfatninger om konkrete politiske løsninger på Israel/Palestina-konflikten. Det overlates til politiske forhandlere. MKRs synspunkter på den politiske konflikten er derfor på et generelt nivå hvor vi støtter oss på internasjonal rett og på overordnede prinsipper som det er bred politisk enighet om i Norge og som også våre kirkelige samarbeidspartnere, internasjonalt og i regionen, er enige i.

Staten Israel har rett til å leve i fred innenfor trygge og internasjonalt anerkjente grenser. MKR går inn for en tostatsløsning og har som en følge av det bedt norske myndigheter om å anerkjenne Palestina som stat. Vi mener at en rettferdig fredsløsning forutsetter at Israel og Palestina gjensidig anerkjenner hverandre som selvstendige og legitime stater. Det er vanskelig å se hvorledes en enstatsløsning skal være noe reelt alternativ, dersom de ulike gruppernes rettigheter skal ivaretas.

Begge parter er ansvarlige for de mange tilbakeskritt i fredsforhandlingene. Vi fastholder likevel at det påligger Israel et større ansvar. Den fortsatte okkupasjonen og den israelske bosettingspolitikken er det største hinderet for fred. Israel er i dag en okkupasjonsmakt som i strid med FN og internasjonale avtaler bidrar til at palestinernes rettigheter ikke ivaretas.

Okkupasjonen fratrar både palestinere og israelere likeverd og like rettigheter. Palestinere får ikke ivaretatt sine grunnleggende menneskerettigheter. MKR er også dypt bekymret for utviklingen i Israel. Vi frykter at dersom landet blir en eksklusiv 'jødisk stat' vil det forsterke diskriminering og segregering. Dette vil underminere det israelske demokratiet.

MKR vil støtte freds- og menneskerettighetsorganisasjoner både i Palestina og i Israel. Både i Israel, Gaza og på Vestbredden skaper religiøst og politisk begrunnet ekstremisme – hos kristne, jøder og muslimer – frykt, frustrasjon og utrygghet i befolkningen. Dette fører til økt vold og terrorisme og svekker mulighetene for fredsforhandlinger.

MKR støtter oppfordringen fra Kirkenes verdensråd om å stimulere til at internasjonalt næringsliv investerer i fredsbyggende virksomhet i Israel og Palestina. Samtidig vil MKR jobbe for at internasjonal lov respekteres, og at produkter fra folkerettsstridige israelske bosettinger ikke kan omsettes i Norge. Israelsk næringsvirksomhet og bosettinger på Vestbredden er i strid med Genève-konvensjonenes regler for okkupasjon. MKR er derfor, i likhet med de internasjonale økumeniske organisasjonene og mange av våre søsterkirker, tydelige på at det er uakseptabelt å drive handel med og investere i selskaper som bidrar til å opprettholde okkupasjonen. Men MKR er imot en *generell* boikott av Israel og oppfordrer til styrket kontakt mellom israelere og palestinere som jobber for en rettferdig fred.

I tråd med vårt arbeid for rettferdig fred fastholder vi at grunnleggende rettigheter skal respekteres og forsvares. Dette innebærer et ansvar for å kritisere illegitim bruk av vold og brudd på menneskerettigheter uansett hvem de er begått av, israelere eller palestinere. Vi ser med uro at rettsstaten på begge sider er svekket.

MKR vil arbeide for at Jerusalem anerkjennes som en by for tre religioner og to nasjoner og at tilgangen til de hellige stedene er trygg og tilgjengelig både for jøder, kristne og muslimer.

MKR ønsker å bidra med kunnskap og nyanseringer i en polarisert norsk offentlighet gjennom å bringe erfaringer fra Midtøsten inn i den norske debatten. De kristne kirkene i området representerer oss alle som våre øyenvitner, og den verdensvide kirken står sammen med dem for å formidle evangeliets budskap om fred og forsoning.

Hva gjør MKR konkret i Israel og Palestina?

Avslutningsvis vil jeg kort nevne noen konkrete eksempler på hva MKR er engasjert i.⁶

MKR ønsker å bidra til en saklig og nyansert debatt og øke kunnskapsnivået både i kirkelige kretser og i norsk offentlighet om situasjonen i Israel og Palestina. MKR bidrar med veiledning i forbindelse med turer som foregår i regi av Den norske kirke, og vi følger opp Kirkemøtets oppfordring om at norske kristne som besøker Israel og Palestina, blir eksponert for realitetene i området og uttrykker solidaritet med både kristne, jøder og muslimer. MKR forutsetter at alle slike turer inneholder møtepunkter med Den norske kirkes nærmeste samarbeidspartnere og besøk hos de levende, kristne menighetene – både i Israel og i Palestina.

MKR ivaretar samarbeidet med Den lutherske kirken i Jordan og Det hellige land (ELCJHL) på nasjonalt nivå. MKR holder kontakt med menigheter i Norge som har vennskapssamarbeid med ELCJHL. Den norske kirke støtter kirka økonomisk, særlig menighetsarbeidet og kvinnearbeidet, og MKR deltar på årlige partnermøter sammen med lutherske kirker fra ulike deler av verden. MKR tok initiativ til at norske menigheter nylig har gitt kr. 750 000 i ofringer til ELCJHL, en utrolig viktig støtte. Kirkens Nødhjelp gir støtte til det svært betydningsfulle skolearbeidet kirka driver. Støtten til ELCJHL er en sentral del av MKRs arbeid med å bidra til å sikre det kristne nærværet i Midtøsten.

Gjennom Det lutherske verdensforbund støtter Den norske kirke Augusta Victoria sykehuset i Øst-Jerusalem som betjener den palestinske befolkningen, og MKR er engasjert i bygging av boliger for palestinske kristne på Oljeberget. Den norske kirke deltar i Kirkenes verdensråds Ledsagerprogram⁷ og i *Kirkeuka for fred i Israel og Palestina*. MKR samarbeider også med Jerusalem Inter-Church Centre, Kairos Palestine og andre kirkelige aktører og menneskerettighetsorganisasjoner. Mye av dette skjer i samarbeid med andre kirkelige aktører i Norge, viktigst for MKR er Kirkens Nødhjelp. Engasjementet i Israel og Palestina inngår i et mer omfattende økumenisk samarbeid om Midtøsten, men det faller utenfor rammen av denne artikkelen å gå inn på det.

MKR er gjennom dialogen med Det Mosaiske Trossamfund i Norge medlem av *International Conference of Christians and Jews*. Dette, sammen med vårt engasjement i Rådet av religiøse institusjoner i Det hellige land, er gode plattformer for vår dialog med jødene. MKR vil søke enda nærmere samarbeid med jødiske organisasjoner og sekulære israelske organisasjoner som arbeider for å fremme en rettferdig fred. MKR vil også fortsette dialogen med muslimer i Israel og Palestina og bringe erfaringer fra Midtøsten inn i våre dialoger med jøder og muslimer i Norge.⁸

Håp

Utgangspunkt for MKRs engasjement skal alltid være kirkens tro og lære, det kristne menneskesynet

⁶ Mer utfyllende informasjon finnes i *Mellomkirkelig råd for Den norske kirkes engasjement i Midtøsten - Handlingsplan 2015-17*, Vedtatt på MKRs møte 27.-28. november 2014

⁷ The Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel

⁸ Dialogene det siktes til er Mellomkirkelig råds bilaterale dialoger med Islamsk råd Norge og Det Mosaiske Trossamfund, samt Abrahams Forum hvor alle tre er med.

og nestekjærligheten – og ikke minst det kristne håpet. Kirkens sterkeste våpen er håpet og troen på at endring faktisk er mulig. Vi tror på at det gode kan gjenopprettes når synd og urett erkjennes. Vi har sett det før i historien – og vi tror det kan skje også i Israel og Palestina og i andre land i Midtøsten hvor det er krig og nød og menneskers verd og rettigheter krenkes. Derfor fortsetter vi vårt arbeid og fastholder et ufravikelig håp om at rettførdig fred faktisk vil komme til Israel og Palestina.

Litteratur og kilder

Med unntak av Sannhetens øyeblikk finnes alt tilgjengelig på kirken.no

Kirkemøtesak 9/08 *Kyrkjene i Midtausten og vårt ansvar.*

Kirkemøtesak 09/14 *Den norske kirke og menneskerettighetene.*

Sett undertrykte fri! – Den norske kirkes engasjement for menneskerettighetene, revidert utgave, Mellomkirkelig råd, 2015

Mellomkirkelig råd for Den norske kirkes arbeid i Midtøsten - Posisjonsnotat 2015-2017, MKRs møte 27.- 28. november 2014

Mellomkirkelig råd for Den norske kirkes engasjement i Midtøsten - Handlingsplan 2015-17, MKRs møte 27.- 28. november 2014

Sier vi – Ressursmateriell om antisemittisme, islamofobi og antisiganisme til bruk i Den norske kirke, Mellomkirkelig råd, 2013

Sannhetens øyeblikk - Israel, Palestina og Den norske kirke redigert av Leirvik, Fretheim og Fagerli, Oslo 2013